

MEVLİD

Bu eserin basımına katkılarından dolayı
TANER KUYUMCULUK firması sahibi
Taner Deliktaş'a teşekkürlerimizle...

Yayın Nu: 21

Mevlid
Şemseddin Sivasî

Hazırlayan
Alim Yıldız

ISBN
978-605-5059-10-1

Kapak ve İç Düzen
Ajans Simendifer

Baskı
Dumat Ofset
(0312) 278 82 00

Yayım
Asitan Yayıncılık Matbaacılık
Reklam Hiz. Ltd. Şti.

*

Sivas - 2015

ŞEMSEDDİN SİVASÎ

MEVLİD

MEVLİD

XIII. yüzyılda Anadolu'da başlayan ve Eski Türk Edebiyatı, Divan Edebiyatı veya Türk İslâm Edebiyatı gibi farklı adlarla anılan edebiyat, dini referans alan bir edebiyattır. İslâmî ilimlerin tamamında olduğu gibi bu edebiyatın da temel iki kaynağı Kur'an-ı Kerim ve Hadis'tir. Bu iki ana kaynaktan sonra gelen tasavvuf, dinî ilimler ve halk inanışları da tamamen, bahsettiğimiz bu ana kaynaklardan meydana gelen kaynaklardır.

Anadolu sahasında XIII. yüzyıldan XIX. yüzyıla kadar Kur'an ve Hadis'le ilgili üretilen eserlere baktığımızda şu husus dikkatimizi çeker. XIX. yüzyılın sonuna kadar Türkçe yazılmış bir Kur'an-ı Kerim meali bulunmamaktadır. Tefsirler yazılmıştır, fakat bu tefsirler daha çok ilmî çevrelerde okunmuş, büyük çoğunluğu okuma yazma bilmeyen halkın, üretilen bu eserleri temin etme ve buradan hareketle dinî inançlarını kurma imkânı gerçekleştirilememiştir. Hadisler için de hemen hemen aynı şeyler söz konusudur.

Öyleyse, Anadolu halkının İslâm dinini öğrenmeleri, bu dinin temel öğretilerini bir hayat tarzı, âdet, gelenek ve görenek hâline getirmeleri

nasıl mümkün olmuş, ayet ve hadis muhtevalı ifadeler günlük konuşmalarına, atasözleri ve deyimlerine kadar nasıl girmiştir.

İşte bu sorunun cevabını aradığımızda karşımıza çıkan tek şey edebiyat olmaktadır. İslâm dininin Anadolu'da bir hayat tarzı hâline gelmesi büyük oranda edebiyat yoluyla olmuştur.

XIII. yüzyıl Anadolu'sunda Yunus Emre ve Mevlânâ ile başlayan edebî faaliyet, İslâm'ın tasavvufî yorumuyla Anadolu halkı arasına girmesine ve bu dinin dinî ve ahlâkî değerlerinin bir hayat tarzı hâline gelmesine zemin hazırlamıştır. Bunda ise şiirin payı oldukça büyüktür.

Bahsettiğimiz edebiyat içerisinde oluşturulan manzum dinî edebî türlere baktığımızda, Allah ve Hz. Peygamber'le ilgili türler hemen dikkatimizi çekecektir.

Öyle ki mensur eserlerde olduğu gibi manzum eserlerde de dinî bir gelenek oluşmuş, bir müellif ya da bir şair, kaleme aldığı konu ne olursa olsun, yazmış olduğu eserine "Allah'ın adıyla başlamayan bir işin neticesinin iyi olmayacağı, sonuçsuz kalacağı" nebevî ifadenin gereği olarak, Kur'an-ı Kerim'in de başlangıç ayeti olan "Bismele" ile başlamayı dinî bir kural hâline getirmiştir.

Şair ve müellifler sadece bununla yetinmemiş, Kur'an'ın ilk suresi olan Fatihâ'nın Allah'a hamd ile başlaması sebebiyle Allah'a hamd ve yine Kur'an'ın bir emri olarak Hz. Peygamber'e salat u selâm getirerek eserlerine başlamayı âdet edinmişlerdir.

Manzum eserlerde bunun karşılığı olarak bismele, tevhid/münâcât ve na't üçlüsüne yer vermişlerdir.

Tevhidlerde Allah'ın zâtî ve subutî sıfatlarını işlerlerken, münâcâtlarda da kulun Allah karşısında acziyetini, Allah'ın büyüklük ve yüceliği gibi konuları şiir diliyle anlatmışlardır. Allah'ın güzel isimleri konusunu

Esmâ'ül-hüsnâlar'la anlatırlarken, kırk ayet tercümeleleri, Fâl-ı Kur'an gibi türlerle de yine Allah inancını insanlara aktarma gayreti içerisine girmişlerdir.

Hz. Peygamber'in nûrunun yaratılmasından itibaren, doğumu, çocukluğu, peygamber oluşu, miracı, hicreti, mucizeleri, ahlâkı ve dış görünümü gibi konuları, ilâhî, na't, siyer, mevlid, hilye, miraciye, hicretname, esmâ-i nebî, kırk hadis, pendname vb. edebî türlerle ve şiir vasıtasıyla halka aktarmışlardır. Yazmış oldukları çeşitli şiirlerde de zaman zaman ayet ve hadislere bazen manen bazen de lafzî iktibas şeklinde yer vermişlerdir.

Dinî-edebî türler daha çok mutasavvıf şairler tarafından kaleme alınmıştır. Asıl amaçları sanat yapmak olmayan ve sadece birtakım dinî kuralları anlatma amacını gözeten bu insanlar, öğrenmeyi kolaylaştırmak için şiir türüne başvurmuşlardır.

Bu öğretiyi daha da kolay hâle getirmek için şiirle birlikte musikî de devreye girmiştir. Dinî birtakım törenlerde belli bir makamla okunan ilâhî ve mevlid gibi türler dinlene dinlene dinî-ahlâkî birçok konu insanlar tarafından kolaylıkla öğrenilmiştir.

Özellikle Hz. Peygamber'le ilgili hususların öğrenilmesinde mevlidlerin çok önemli bir rol oynadığı açıktır. Bu açıdan mevlid türü diğer dinî edebî türlere nazaran mesnevî tarzında daha çok itibar edilen bir tür ve şekil olmuştur.

Manzum Siyer'e Türkçede, genel olarak, "Mevlid" denmiştir. Dilimizde ise Hz. Muhammed'in doğumu, bu doğum münasebetiyle yapılan çeşitli törenleri anlatmak üzere kullanılır. Mevlid ayrıca ve özellikle Süleyman Çelebi'nin kaleme almış olduğu Vesilet'ün-Necât isimli eserin meşhur olmuş adı olarak kullanılmaktadır.

İstılâhî anlamı ise, Hz. Peygamber'in doğumu başta olmak üzere hayatı, mucizeleri, gazâları, ahlâkı, vefatı ve hilyesini anlatan eserler demektir. Mevlidler, çoğunlukla mesnevî tarzında yazılmışlardır. Hz. Peygamber'in doğum günü dolayısıyla yapılan şenlik ve merasimlerde okunma amacıyla kaleme alınmışlardır.

Konu bakımından küçük değişiklikler gösterirlerse de daha ziyade klâsik mesnevî âdet ve geleneğine uygun olarak başta münâcât, sonda da dua bölümlerini içerirler. Yazılan mevlidlerde, genel olarak ele alınan ve işlenen ortak konular: Hz. Peygamber'in doğumu "velâdet", peygamberliğin gelişi "risâlet", göğe yükselişi "mirâc", vefatı "rihlet" bölümleridir.

Mevlidler, halka yönelik dinî eserler olup, genelde, sade ve yalın dille yazılmışlardır. Bunların başlıca sebebi, canlı bir dinî hayatın içinden gelen şairlerin, çoğu zaman, bu ilk ve son şiir denemeleri ile halkı aydınlatılabilir ve hayırla yâd edilme amacı gütmelerindedir.

Türkler arasında mevlidin ayrı bir yeri ve önemi olmasına rağmen Divan şairlerinin ileri gelenlerinden pek çoğu, bu konuya uzak durmuşlardır. Mevlid yazarları, daha çok, din adamları arasından çıkmıştır.

"Hz. Peygamber'in hayatını ele alan bir ilim dalı olarak gelişecek olan "siyer" türü, İslâm edebiyatlarında İbn Hişâm'dan (ö. 834/1430-31) beri mevcudiyetini sürdürmüştür. "Siyer-i Nebî" genel adıyla anılan bu eserler Hz. Muhammed'in doğumu da dâhil olmak üzere günlük yaşantısı, savaşları, antlaşmaları, mucizeleri gibi hayatının hemen her safhasını anlatan eserlerken genel manada "siyer" veya "sîret" çerçevesinde değerlendirilebilecek bir tür olan "mevlid" ise muhteva alanı daha dar olan bir tür olarak gelişmiştir. Mevlid türü eserlerin istisnasız hepsinde ortak olan tek mevzu Hz. Muhammed'in doğumudur. Nübü-

vvet nurunun yaradılışı, Hz. Âdem'den başlamak üzere diğer peygamberleri dolaşarak Hz. Abdullah'a gelişi, Hz. Âmine'nin hamileliği, hamileliği esnasında vuku bulan olağanüstü hadiseler ve mucizeler, nihayet doğum ve doğumla birlikte Hz. Muhammed çevresinde ve yeryüzünde gerçekleşen mucizeler Türkçe mevlidlerin temel konularını oluşturur. Ancak pek çok mevlidde doğum hadisesi dışındaki konular da dile getirilmiştir. Bütün mevlidlerde aynı olmamakla birlikte, miraç başta olmak üzere Hz. Muhammed'in bazı mucizeleri, örnek ahlâkı, hayatının bazı safhaları ve nihayet ölümü de mevlidlerde işlenen konular arasındadır".¹

İslâm'ın ilk dönemlerinden itibaren yazılmaya başlanmış olan siyer, megâzî ve şemâil türü eserlerde mevlid içerikli bölümlere yer verilmişse de bu konuda ilk özgün eser Ebül-Cevzî (ö. 597/1201)'nin Mevlidü'n-Nebî (el-Arûs)'sidir.

Arapça mevlidler şekil ve muhteva bakımından birbirine benzer. Sadece mensur veya sadece manzum olanların yanı sıra çoğu mevlidler mensur-manzum olarak yazılmıştır. Bu tür mevlidlerde mensur ve manzum parçalar birbirine nakarat beyitleriyle bağlanır. Arapça mevlidlerin muhtevasını genel olarak Hz. Peygamber'in nurunun yaratılması, diğer peygamberlerden intikal ederek ona ulaşması, annesinin hamile kalması, babasının vefatı, doğumu sırasında ve bundan sonra olan harikulâde olaylar, Halîme'nin yanına verilmesi, Halîme'nin şahit olduğu olağanüstü hadiseler, vasıfları, şemâilî, ahlâkı, nübüvveti ve alâmetleri, mucizeleri, isra ve mîrac, tebliği ve gazveleri, evlenmesi, çocukları ve vefatı teşkil eder.²

Arapça yazılmış mevlidlerden başka, Farsça, Arnavutça, Kürtçe,

¹ M. Fatih Köksal, Mevlid-nâme Türk Edebiyatında Mevlid Türü ve Yeni Mevlid Metinleri, Kırşehir 2010, s. 8.

² M. Fatih Köksal, age.

Boşnakça, Rumca, Çerkezce, Urduca ve Tatarca yazılmış mevlidler de vardır.

Hız. Peygamber'in doğumu münasebetiyle yapılan merasimlerin ilki, X-XI. yüzyıllarda, ilk önceleri Mısır'da Şiiliğin İsmailiye kolundan olan Fatımiler devrinde (910-1171) yapılmıştır. Fâtımîler arasında Hz. Ali ve Hz. Fâtıma için de mevlid düzenlenmiştir.

Herkesin ortaklaşa katıldığı mevlid merasiminin ilk olarak 1207'de Erbil'de Selçuklu Atabek'i Ebû Saîd Muzafferüddin Gökbörü (ö. 1233) zamanında olduğu bilinmektedir. Bu mevlid merasimi, daha sonra yapılan mevlid merasimlerinin başlangıcı olarak kabul edilmektedir. Bu merasimlerde, zaman zaman eski Türk âdet ve geleneklerine de yer verildiği görülmüştür. O günden bu yana hemen hemen bütün İslâm ülkelerinde mevlid kandili mukaddes kabul edilerek, kutlanmıştır. Bir de doğum, ölüm, nikâh ve benzeri merasimlerde de mevlid okunur olmuştur.

Osmanlılarda ise, resmî olarak ilk mevlid merasimi, III. Murâd devrinde, 1588'de düzenlenmiştir. Her ne kadar ilk zamanlarda İslâm bilginleri, mevlid merasimlerine karşı çıkmışlarsa da daha sonraları halkın benisemesi üzerine, bidat-i hasene olarak kabul edilmiştir.

TÜRK EDEBİYATINDA MEVLİD

Türk Edebiyatında mevlid türüne, İslâmî bütün edebiyatlardan fazla önem verilmiş, genişletilmiş ve geliştirilmiştir. Bunun başta gelen nedeni, Türkçe ilk meşhur mevlid metni olan ve 812/1409'da yazılan Vesîletü'n-Necât'ın çok beğenilmiş olması, sevilmesi ve fazlaca meşhur olmasındandır. Süleyman Çelebi (ö. 1422)'nin Hz. Peygamber'in diğer peygamberlerden üstün olduğunu ispat etmek amacıyla yazdığı Kurtuluş Vesîlesi anlamına gelen Vesîletü'n-Necât bir sehl-i mümtenidir. Açık ve sade bir Eski Anadolu Türkçesi ve mesnevî nazım şekliyle yazılan eser Arapça mensur bir önsözle başlar.

Süleyman Çelebi'nin yazdığı mevlidin sade bir dili, etkili bir üslubu vardır. Bu nedenledir ki, ondan sonra pek çok mevlid metni kaleme alınmış olmakla birlikte, bu mevlid metinlerinden hiç biri Süleyman Çelebi'nin mevlidini geçememiştir. Mesnevî tarzında ve aruzun Fâilâtün fâilâtün fâilün vezniyle yazılmış olan Vesîletü'n-Necât, içinde bulunan edebî sanatlardan dolayı da ayrı bir değer taşımaktadır.

Her ne kadar, Türkçe mevlid metni olarak Süleyman Çelebi'nin yazdığı Vesîletü'n-Necât'ın ilk sırayı aldığı ittifakla kabul ediliyorsa da ondan önce de mevlide benzer eserler yazılmıştır. Bunlar arasında Ahmed Fakîh (ö. 1250)'in adı geçmektedir. Erzurumlu Mustafa Darîr'in yazdığı Terceme-i Siyer-i Nebî isimli eser de ilk yazılan mevlidlerden sayılmaktadır.

Bununla birlikte değerli ilim adamı Fatih Köksal'ın mevlidlerle ilgili yapmış olduğu kapsamlı çalışmada ilk ve müstakil mevlidin Ahmedî

tarafından ve Süleyman Çelebi'den iki yıl önce 1407'de yazıldığı delilleriyle ortaya konmuştur.

Türk edebiyatında mevlid ve onunla ilgili risâle sayısı 200'den fazladır. Mevlid nüshaları üzerinde yapılan çalışmalar göstermiştir ki, bunlardan bir kısmı Süleyman Çelebi'nin eserine aynen benzemekte, bir kısmı bazı motifler yönünden farklılık göstermekte, bunların dışında kalanlar ise oldukça farklı bir mâhiyet arz etmektedir.

"Mevlidlerin ne kadar uzunlukta olması gerektiğine dair belli bir kıstas yoktur. Mevlidlerdeki beyit sayısının asgarî bir standardı olmadığı gibi bir üst sınırı da yoktur. Konu bu açıdan değerlendirildiğinde Türk edebiyatında yazılan mevlidlerin uzunluklarına göre "kısa mevlidler", "orta mevlidler" ve "uzun mevlidler" olarak üç grupta toplamak mümkündür. Beyit sayısı 350-400 kadar olanları "kısa mevlidler", 900-1000 beyte kadar olanları "orta uzunlukta mevlidler", daha hacimli olanları da "uzun mevlidler" olarak değerlendirmek mümkündür".³

Yazıldığı dönem tam olarak tespit edilen mevlidlere baktığımızda: XV. yüzyılda 19, XVI. yüzyılda 16, XVII. yüzyılda 2, XVIII. yüzyılda 9, XIX. yüzyılda 15 ve XX. yüzyılda 5 tane mevlid yazılmış olduğu görülür. Bunların dışında tespit edilen diğer mevlidlerin yazıldığı dönem tespit edilememiştir. Verilen bu sayılara baktığımızda mevlidin en çok yazıldığı dönemin Süleyman Çelebi'nin de yaşadığı XV. asır olduğu ortaya çıkmaktadır. Bundan sonraki dönemlerde bu türe rağbetin azalarak devam ettiği görülür.

Yazılan mevlidler arasında başta Süleyman Çelebi'nin Vesîletü'n-Necât'ı, Akşemseddinzâde Hamdullah Hamdî'nin Ahmediyye'si (telifi: 900/1484) ve Şemseddin Sivâsî (ö. 1597)'nin Mevlid'i en çok bilinen ve okunanıdır.

³ M. Fatih Köksal, age, s. 8.

ŞEMSEDDİN SİVASÎ MEVLİDİ

Türk Edebiyatında tespit edilen mevlid şairlerinin sayısı 76'dır.⁴ Şüphesiz bu sayı edebiyatımızdaki Peygamber sevgisinin bir tezahürüdür. Mevlit, genelde mutasavvıf şairler tarafından kaleme alınmıştır. Bu şairlerden biri de XVI. yy. şairlerinden Şemseddin Sivasî'dir.

Asıl adı Ahmed olup halk arasında Şemsü'l-aziz veya Kara Şems diye bilinen Şemseddin Sivasî, 1520'de Zile'de doğdu. Zile'nin ileri gelen âlimlerinden sarf ve nahiv ilimlerini tedristen sonra Tokat'a büyük kardeşi Muharrem ve İbrahim Efendi'nin yanına giderek orada Arakiyecizade Şemseddin Efendi'nin derslerine devam etti. Kısa sürede naklî ve aklî ilimlerde ilerleyen Sivasî, yirmi yaşındayken İstanbul'da Sahn medreselerinden birinde müderrislik yaptı. 35 yaşlarında hocası Abdülmecid Şirvanî'den aldığı icazet üzerine irşat vazifesine başladı. Dönemin Sivas Valisi Hasan Paşa (ö.1567)'nin daveti üzerine Sivas'a gelerek Meydan Cami Şeyh Vaizliği görevinde ve yaptırdığı tekkede irşat faaliyetlerinde bulundu. Halveti tarikatının Şemsiyye kolunu kuran Şemseddin Sivasî vefat tarihi 1597'ye kadar seksen yıla yakın ömrünü ilme, öğrenci yetiştirmeye eserlerini yazmaya ve irşat faaliyetinde bulunmaya vakfetmiştir.

Şemseddin Sivasî, dinî ve tasavvufî içerikli birçok eser kaleme alan, üretken yazar ve şairlerdendir. İkiisi Arapça olmak üzere on üç adet mensur eseri vardır. Divan'la birlikte Gülşen-âbâd, Heşt-Behişt, Mir'âtü'l-Ahlak, Menâkıb-ı İmâm-ı A'zam, Süleymâniye, Umde-tü'l-Huccâc, İbretnümâ, Kasîde-i Bürde Tercümesi, İrşâdü'l-Avâm, Pendnâme ve Mevlid isimlerini taşıyan on iki manzum eseri bulunmaktadır. Mesnevi sayısına bakıldığında Şemseddin Sivasî'nin hamse sahibi bir şair olduğunu da belirtmemiz gerekir.

⁴ M. Fatih Köksal, age, s. 58.

Yetmiş yedi yıllık ömründe yirmi beş eser kaleme alarak adını velûd yazarlar arasına yazdıran şairin önemli eserlerden biri de Mevlid-i Nebî'dir.

Şemsî Mevlidi olarak da bilinen bu mevlid, uzun mevlidlerden biri olup, aruz vezninin Fâilâtün fâilâtün fâilün kalıbıyla yazılmıştır. Tamamı 1217 beyittir. Şemseddin Sivasî bu eserini 1579 yılında yazmaya başlamış ve Nisan 1580'de tamamlamıştır.

Şâir, mevlidi yazış sebebini şu şekilde anlatmaktadır:

Peygamberimize hizmet etmek maksadıyla kalbime mevlit yazma fikri düştü. Çok sayıda mevlit yazılmış olmakla birlikte bunlardaki zorluk ve ihtilâf beni men etmeye koyulduysa da neticede kalemi kâğıdı ve kitapları ele aldım. O sırada "Ey yazmayı çok arzu eden! Sana yardım edeyim mi?" şeklinde bir ses geldi. Bu ses doğuların ve batıların efendisinin sesiydi. Kalem ve kâğıt elimden düştü. Kalbime hararet çöktü. Başımı önüme eğdim ve ağladım. Namaz kılıp salat ü selâm getirdim. Yüzümü Allah'a ve Resulüne çevirip Peygamber'in istiğrak denizine daldım, uyudum. Bu halde kendimi Makâm-ı asgarda ayakta duruyor gördüm. İlerde bir cemaat vardı ki onlar Peygamberimiz ve ashâbı idiler. Onlardan biri bana teveccüh etti. Zannederim o kişi Hz. Ali idi. Kucağında kokular saçan bir çocuk vardı. Hz. Ali: "Bunu al sana Resulullah verdi." dedi. Sonra uyandım. Kalbim nur hikmet ve ilimle dolu idi. Yazmaya başladım.⁵

Şemseddin Sivasî kendinden önce yazılan birçok mevlidle birlikte Süleyman Çelebi mevlidini de okumuştur. Bu mevlidten faydalanmışsa da sonuçta farklı bir mevlid metni meydana getirmiştir. İki mevlid metni kıyaslandığında Giriş, Sebeb-i Te'lif, Velâdet, Mucizeler ve Ahlâk-ı Nebî fasıllarında otuz beyitte benzerlikler görülmektedir.

⁵ Hasan Aksoy, agt. s.26-17.

Bu mevlid Süleyman Çelebi mevlidinden daha uzundur. Sivas ve İstanbul başta olmak üzere Orta Anadolu ve Doğu'da da hayli tanınmış ve mevlid merasimlerinde Süleyman Çelebi mevlidi gibi okunmuştur. Günümüzde çok yaygın olmasa da Urfa ve Kilis gibi şehirlerde hâlen okunmaya devam etmektedir.

Birçok kez basılmasına rağmen, matbu nüshalar asıl metinden çok eksiktir. Matbu nüshalar daha çok mevlid törenlerinde okunan kısımları ihtiva etmektedir.

ŞEMSEDDİN SİVASÎ MEVLİDİ'NİN İCRASI

En az yılda bir kez okunması için yazılan bu mevlid, İslâmî geleneğe uyularak Tevhîd ile başlar ve Hz. Peygamber için yazılan bir kasideyle devam eder. Bundan sonra “Sebeb-i Te’lîfîl-Kitâb” kısmı gelir. Hz. Peygamber’in ahlâkı anlatıldıktan sonra “Nûr-ı Muhammedî” bölümüyle esere devam edilir. Sütanneye verilmesi, amcası Ebu Tâlip ile Şam’a gitmeleri ile Hz. Peygamber’in risalet öncesi hayatı ve peygamberliği anlatıldıktan sonra “Miraç” kısmı uzunca anlatılır. Çeşitli mucizelere yer verildikten sonra “Fî Hâtimetil-Kitâb” faslıyla eser tamamlanır.

Sivasî mevlidini Prof. Dr. Hasan Aksoy öğretim üyeliği tezi olarak çalışmıştır. Mevlit hakkında yapılan diğer bir çalışma, danışmanlığını yaptığımız Meryem Özlük’ün 2012 yılında hazırladığı Şemseddin Sivâsî Mevlidî’nin Kilis’te İcra Edilişi başlıklı lisans tezidir.⁶ Derleme usulüyle hazırlanan bu tezde kaynak kişi 1927 Kilis doğumlu mevlidhan Durmuş Çarpın Bey’dir. Durmuş Bey kırk yıl boyunca Kilis’te Sivasî mevlidini icra etmiştir. Bu icranın nasıl yapıldığına dair elimizde yine Durmuş beyin bir ses kaydı da mevcuttur. Bu mevlidin Kilis’teki icrası şu şekilde gerçekleşir:

Mevlidhanlar, hamdele ve salveleden sonra Aşkın İle Âşıklar ilahisini uşşak makamında koro ile söylerler. İlahinin bitiminde aynı makamda mevlidin birinci bahri okunur, birinci bahrin sonunda diğer bir mevlidhan aynı makamda bir naat okur. Ardından koro ile ilahi söylenir. İlahinin ardından bahirler sırasıyla icra edilir. Mevlidin son bahrine gelindiği zaman cemaat ayağa kalkar, ayetler okunur, dualar edilir. Mevlid’in icrası hamdele ve salvele ile sona erer.

⁶ Meryem Özlük, Şemseddin Sivasi Mevlidî’nin Kilis’te İcra Edilişi, CÜ İlahiyat Fakültesi Türk İslam Edebiyatı Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Lisans Tezi, Sivas 2012.

Mevlidin icrası esnasında ilahiler okumak da geleneğin ayrı bir güzel tarafıdır. Mevlidhanlar bahirler arasında mevlit programını tekdüzelikten kurtarmak, programa ayrı tat katmak için genelde coşkulu ilahiler okurlar. Okunacak ilahiler mevlidhanın seçimiyle alakalıdır. Kilis'te icra edilen mevlitte bahirler arasında okunan ilahiler, Koniçeli Kazım Paşa, Kilisli Sezai Efendi, Fuzulî, Şair Hüsnü Efendi, Meftunî, Edirne Valisi Hacı İzzet Paşa, Mehmet Emin Bey, Nafiz Hoca, Beligâ ve Habhab'a aittir.⁷

Hazırladığımız bu çalışma, 1307 tarihinde İbrahim Efendi Matbaasında eski harflerle basılan yedi sayfalık bir kitapçıktan yola çıkılarak oluşturulmuştur. Kapak sayfasında "İşbu mevlûd-i şerîf kutbü'l-ârifîn gavsü'l-vâsilîn serdârü'l-kâmilîn Şeyh Şemseddîn Sivâsî kuddise sırruhül-âli hazretlerinin te'lîf-kerdesi olup gayet belîğ ve muhtasar ve musahhih olarak bu def'a İbrahim Efendi Matbaasında tab' olunmuşdur" ifadesi bulunmaktadır. Eser "Mevlûdü'n-Nebî Sallallahu Aleyhi ve Sellem" başlığıyla ikinci sayfada başlamaktadır. Üçüncü sayfadan itibaren derkenarda ilahiler yer almaktadır. Bu ilahilerden ikisi; Aziz Mahmut Hüdayî'ye diğerleri; Şemseddin Sivasî, Meftunî (Sultan II. Mustafa) ve Fazlî'ye aittir. İlahilerin Kilis'te okunan ilahilerden farklı oluşları yörelere göre mevlidhanların ilahilerin icrasında farklı tercihleri olduğunu göstermektedir.

74 beyitten müteşekkil olan bu muhtasar mevlid metninin ilk 10 beyti birinci bahirden, devamında gelen 22 beyit üçüncü bahirden, sonraki 40 beyit ise 12. bahirdendir. Aynı metnin Ahmed Suzî Divanı'nın başında yer alması ve yaptırdığımız lisans tezinde de aynı kısımların olması, bu metnin mevlidin okunan kısımları olduğu kanaatimizi pekiştirmiştir.

⁷ Bkz. Özlük, agt. s.44-56.

MEVLÛDÛ'N-NEBÎ
SALLALLÂHU ALEYHÎ VE SELLEM

Bismillâhirrahmânirrahîm

Ey Hudâvendî tüvânâ Pâdişâh
Yerde gökde Senden özge yok ilâh

Yoğ-iken eşyâyı îcâd eyledin
Kün dedin vîrânı âbâd eyledin

Sakf-ı merfû'ı yaratdın bî-sütûn
Döşedin altına arzı fevka nûn

Zîr ü bâlâ çün bezendi bî-kusûr
Birisine dön dedin birine dur

Döndi gök emrinle yer tutdı karâr
Pes hüveydâ oldılar leyl ü nehâr

Bâb-ı fazlından dilerler ihtidâ
Ac u muhtâcındurur şâh u gedâ

Zerreze fazlın irekse nâgehân
Tâ'ir-i kudsî olur ol dem hemân

Kimini puthânededen Sıddîk eder
Kimisin arşdan sürüp zındîk eder

Enbiyâya kimini serdâr eder
Arşına da'vet edüp sırdâr eder

Olmak istersen Habîb'e âşinâ
Ver salavât bul anınla rûşenâ

Dâimâ dilden geçerdî bu hayâl
Kim koyam bu yolda ben de bir mişâl

Söylene gülzâr-ı evsâf-ı Habîb
Ola na'tinde bu bende andelîb

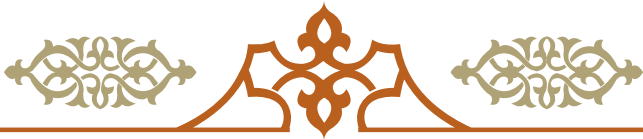
Bu azîmetle kalem aldım ele
Geldi bir kaç beyti ol demde dile

Çünkü ilhâm oldı bana bu makâl
Düşdi destimden kalem dil oldı lâl

Diledim aslı ile tutam işi
Ceybime çekdim başı dökdüm yaşı

Ravza-ı Sultân'a yüz tutdum tamâm
Çok okudum es-salâtü ve's-selâm

Hâlimi i'lâm edüp dergâha ben
Yokluğum arz eyledim ol Şâh'a ben

DüŖdüm istiğrâka buldum lezzeti
Gitdi benden hiss-i kevnî hâleti

İŖbu hâl içre görürem nâgehân
Kendimi bir tâk önünde ol zamân

Oturur ol Suffe içre Mustafâ
Nûr-ı vechi âleme vermiş safâ

Şem'-i cem' olmuş yine ahbâbına
Cân fedâ olsun ana ashâbına

Olmak istersen Habîb'e âşinâ
Ver salavât bul anınla rûŖenâ

سأله

Sâha-ı lutfına çün buldum mecâl
Şerm ile etdim Cenâb'a arz-ı hâl

Muntazır oldum bu dem eltâfına
Pes işâret etdiler etrâfına

Nerdübândan indi bir kimse hemân
Sundı bir tıflı elüme şâdumân

Dedi Hazret sana verdi bunu al
Okı bu tıflın yüzinden kutlu fâl

Tıfl-ı ma'nîdir sana oldu nasîb
Kokula bu goncadan bûy-ı Habîb

Bağrıma basdım o tıflı şâd olup
Kendüme geldim o dem âbâd olup

Çün elüme girdi miftâh-ı künûz
Gülşen-ı evsâfa yol buldum henüz

Lîk maksûdum benim budur hemîn
Hayr ile yâd edeler ihvân-ı dîn

Fâtihayla Şemsi'yi kim kıla yâd
Dü-cihânda eyleye Hak anı şâd

Olmak istersen Habîb'e âşinâ
Ver salavât bul anınla rûşenâ

Başla söze söyle bir şîrîn makâl
Tûti vü bülbül ola ol sözde lâl

Cem olupdur bunda çün âşıkları
Muntazırdır ol şehin tâlibleri

Söyle ol Fahr-i cihânın mevlüdin
İşide evsâfını erbâb-ı dîn

Yak vücûdun micmerinden hoş buhûr
Ol kokudan bula dîn ehli sürûr

Saç dehânın şîşesinden hoş gül-âb
Tâ deminden revnak alsın müşk-i nâb

Şevk ile âşıkları hayrân ola
Sâgar-ı elfâz ile sekrân ola

Bu cihâna düşdi pes sît u sadâ
Kim bu gece doğar ol Şemsü'l-hüdâ

Mâye-i rahmetdir ol sultân-ı dîn
Sâye-i izzetdür ol hâkân-ı dîn

Cennet içre erdi Rıdvân'a haber
Kim anı zeyn eyleye ol serteser

Hem cehennem Mâlik'ine erdi bu
Heybetin ref' edüp örtile tamu

Bu gece hem putlar olsun ser-nigûn
Hâlini bilsün o kavm-i müşrikûn

مَرْحَبًا

Âmine Hâtun'dır ol hayrû'n-nisâ
Ol gece doğıcak ol Hayrû'l-verâ

Der idi taş u ağaçlar merhabâ
Merhabâ ey Fahr-i âlem merhabâ

Merhabâ ey âsî ümmet melcei
Merhabâ ey sûr-ı âlem merhabâ

Merhabâ ey server-i dünyâ vü dîn
Merhabâ ey nûr-ı âlem merhabâ

Âsitânından umarlar hep atâ
Müzniib ü magfûr-ı âlem merhabâ

Yümn-i îmân ile çok ehl-i şekâ
Olısar mesrûr-ı âlem merhabâ

Sana tâbî' olmayan gerden-keşân
Olısar makhûr-ı âlem merhabâ

Dedi hem bir kimse verdi hoş selâm
Görmedim ruhsârını söyler kelâm

Muştuluk senden doğar ol tıf-ı cân
Gelmesine muntazır kerrûbiyân

Adını anın Muhammed koyalar
Ana cânndan hizmet etsün dâyeler

Gitdi ol kimse gerü feth oldı bâb
İki hâtûn geldi misl-i âfitâb

Birisi Meryem birisi Âsiye
Etdiler rıfk ile bana tehniye

Kim doğar senden o Fahrü'l-enbiyâ
Zulmet iken bulısar âlem ziyâ

Olmak istersen Habîb'e âşinâ
Ver salavât bul anınla rûşenâ

مَحْمَدٌ

Mazhar-ı Hak'dur o tıfl-ı nâzenîn
Ana hâdim oldı Cibrîl-i emîn

Çün yakîn oldı gele ol yâr-i dîn
Ohşadılar dahi anı gelmedin

Çün harâret gâlib oldı cânıma
İkisi oturdu iki yanıma

Verdiler bir kâse ile şerbeti
İçdim andan ben zülâl-i hikmeti

Geldi bir murg-ı ilâhî ol zamân
Arkamı sığadı ol dem şadumân

Doğdı ol sâatde ol Hayrül-enâm
Dur ayağa kıl Habîb'e ihtirâm

Âmine Hâtundur ol hayrû'n-nisâ
Çünkü yere düşdi ol Hayrû'l-verâ

Bakdım anın hey'etine ol zamân
Secdeye varmış o nûr-ı müsteân

Kulağım ağzına vurdum dinledim
Heybetini gördüm ol dem ağladım

Yalvarup Mevlâ'sına der yâ Ganî
Çün 'anâ iklimine saldın beni

Bana bağışla bu âsî ümmeti
Çekmeyem tâ rûz-ı ferdâ kürbeti

Yâ İlâhî ol Habîb'in hürmeti
Dahi esmâ vü sıfâtın hürmeti

Etme Şemsî miskini yâ Rabbenâ
Rûz-ı mahşerde Habîbinden cüdâ

Dahi cümle mü'minîni yâ Kerîm
Lutfına müstagrak eyle yâ Rahîm

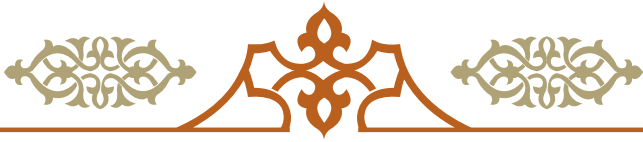

Meclis ehli lutf edüp yâd edeler
Fâtihayla rûhumı şâd edeler

Yâ İlahî rahmet eyle sen ana
Vâlideynim dahi ihvânım ana

Şehr-i Sîvâs oldı bu nazmıma câ
Ehline şâfi' ola nûru'd-dücâ

**MEVLİD'İN İCRASI
SIRASINDA OKUNAN
İLÂHİLER**

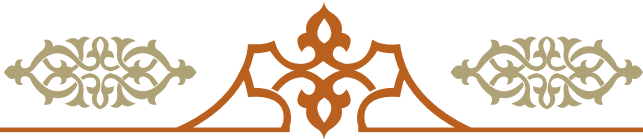
1. İlâhi

İki cihân sultânının
Doğduğı ay geldi yine

Gelsin şefâat isteyen
Bulsun safâ anı seven
Ol sahib-i hulk-ı hasen
Doğduğı ay geldi yine
Doğduğı mâh geldi yine

İlm-i hakikat mahzeni
İlm-i şeriat mahzeni
Doğduğı ay geldi yine
Şemsü'd-duhâ bedrüd-dücâ
Verd-i gülsitân-ı hüdâ
Hakkın Habîbi Mustafâ
Hakkın Resûlü Mustafâ
Doğduğı ay geldi yine

Aziz Mahmud Hüdayî

2. İlâhi

Kapına geldi âsîler
Suçunı bildi kâsîler
Şefâat yâ Resûlallâh
Hak cellallâh sübhânallâh
Allâh Allâh lâ ilâhe illallâh

Senin âşıkların der hep
Senin sâdıkların der hep
Senin lâyıkların der hep
Şefâat yâ Resûlallâh
Hak cellallâh sübhânallâh
Allâh Allâh lâ ilâhe illallâh

Bu Şemsî abd-i âbıkdır
Ne etsen ana lâyıkdır
Velî yolunda sâdıkdır
Şefâ'at yâ Resûlallâh
Hak cellallâh sübhânallâh
Allâh Allâh lâ ilâhe illallâh

Şemseddin Sivasî

3. İlâhi

İsteyen yârin hâk eder vârn
Bulsa dildârın saklar esrârın

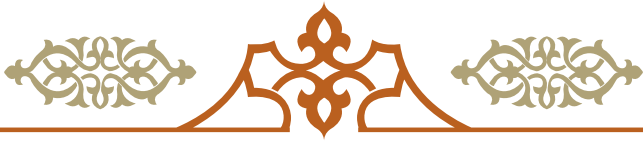
Bakmayan cânâ erdi cânâna
Gir bu meydâna terk edüp vârn

Ârif ol ey dil olagör kâmil
Ben diyen gâfil utanır yârn

Yâr elin tutdı birlige yetdi
Hak ile etdi gizlü bâzârı
Dost ile etdi gizlü bâzârı

Gel Hüdâyî'den al haberi sen
Hakk'ı isteyen kosun inkârın

Aziz Mahmud Hüdayî

4. İlâhi

Allâh Rabbî lâ-yezâl yâ Vâhid yâ zül-celâl
Ey pâdşâh-ı bî-zevâl yessir lenâ hayra'l-umûr

Vakt-i seher feryâdımız arşa çıkar efgânımız
Cürm ü hatâdur kânımız îmânum yessir lenâ
hayra'l-umûr

Senden erişmezse emân olur kamû işler yaman
Yâ Vâhid kevn ü mekân îmânum yessir lenâ
hayra'l-umûr

Meftûnî âciz hem garîb lutfundan etme bî-nasîb
Yâ Bâkî Hayyü'l-Mûcîb îmânum yessir lenâ
hayra'l-umûr

Meftûnî (Sultan II. Mustafa)

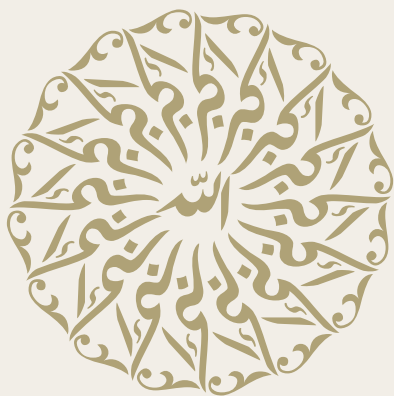
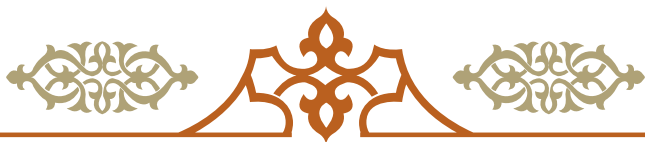
5.İlâhi

Vere mi derd-i sanem derdime dermân vere mi
Hayli demdir ben anın gözlerinin hastasıyam
Sora gelüp yüzümün üstüne bassa kademi

Kâfirin verir murâdın yâ benim vermeye mi
Yazayım derse kalem kiprigünün şerhini ben
Yarayım başdan ayağa bıçag ile kalemi

Ey kızıl gül sana kim çekdi dikenden haremi
Fazlî sen mâhı seversen yüzünü dergâha tut
Hâşâ mahrûm koya çokdur Hüdânın keremi

Fazlî

سُوَيْلَهُ أَوْلَ فِخْرِهِ نَايِكَ مَوْلُو دِيرِ	ایشیده آوصافنی آرباب دین
يَا قُ وَجُودِكَ مَجْمَعُ نَدَنِ خُوشِ مَجْمُودِ	أول فوقودن بوله دین اهل سرود
صَاخِ دِهَانِكَ شَيْبَتُهُ خُوشِ كَلَامِ	قادر میگردن رونق السو مشك ناب
شَوْقِيكَ غَاثِ قَلْبِي حَيْرَانِ أَوْلَهُ	ساعری الفاظك سكران اوله
بُوجِهَانَهُ دُوشِدْ بِسِ صَبِيَّتْ صَدَا	كیم بوجیه طوغرا اول شمس الهدا
مَائِي دَحْمَتِدِرِ أَوْلِ سُلْطَانِ دِيرِ	سایه عزتدرا اول خاقان دیر
جَنَّتِ الْبَحْرَةُ اِيْرِدِي رِضْوَانَهُ خَيْرِ	كیم اخی زین ایلده اول سر سیر
هَرِّ جَهَنَّمَ مَا لِكَيْنَهُ اِيْرِدِي بُو	هیبتهین رفیع ایدو اوز نیکه طمو
بُوكِيْجَه هَرِّ بُو قَلْبِ اَوَّلِ سُوْنِ سَرِنَكُوْنِ	حالنی بلسون او قومی مشرکون
اَمِيْنَهُ خَاتُوْنِ دِيرِ اَوَّلِ خَيْرِ النِّسَاءِ	أول کیمه طوغعجب اول خیر الود

دیر ایدی طاش ائچکلر مرچبا

مرچبا ای فخر عالم مرچبا

مرچبا ای سوره عالم مرچبا

مرچبا ای غاصی امت ملجا

مرچبا ای سرور دنیا و دیر

مرچبا ای سرور دنیا و دیر

مذنب مغفور عالم مرچبا

استانکدن او مرگ هب عطا

آقوز دیر آتاش
 ائک ائقوز
 اول بولده مارد قندر
 شفاعت یار سولگانه
 آق
 حق حمله
 سلطان آق
 آق لاله ایله آق
 ایستیان نامین
 خاک ایدر وارین
 بولسه دلدیرین
 بیچاره ایدر
 ایزدی جانان
 کیم قورقما
 غایب اولدو وارین
 اوله کور
 بئدین قافلا اولدو
 طوغندی بول
 بئدی

تَوَلَّوْا بِنْتِي صَالِيَةً عَلَيْهِ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

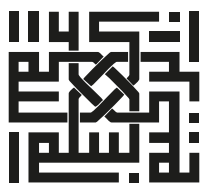
ای خداوندی توانا پادشاه بوعیکن آسمای ایجاد ایلدیک سقف رفوعی بیلدیک بی ستون زیربالا چون بیدندی بی قصور دوندی کونک امرکله برطوندی قور باب فضلکدن بیکرله اهتدا دریه فضلیک ایردسنه ناکهان کیمینی بیخانه دن صدیق ایدر	برده کورده سندن اوز کربوق الله کن دیدیک ویران آباد ایلدیک دوستدک آلتیندک درص فوق نون برسیپنه دون دیدیک برینه طوز پسن هویدنی اولدیکر لیل نهار ایچ محتاجکدور درشاه کدا طایر قدسی اولوز اولدم همان کیمسین عمرشد سون زلیق ایدر
---	---

اشبوسولود شریف
قطب الغار فین غوث الواصلین شکر دار الکاملین
شیخ شمس الدین شیواسی . قدس سره
العالی حضرت نیر نیک تألیف کرده اولوب
غایت بلیغ و مختصر و مصحح اوله ورق
بود فعما ابراهیم افندک مطبعه
طبع اولمشدر

شمس اللیل سیول
جعفر

مولک
جعفر
۱۴۲۶

سورة التوبة
١٤٢٦ جعفر